

AVRUPA SİYASİ PARTİLERİNİN “AVRUPALILAŞMASI”

Alper ARISOY*

Hüseyin GÜL**

ÖZET

İşleyiş süreci, yapısı ve doğası itibarıyla en çok tartışılan uluslararası bir kurum olarak AB'nin anlaşılmasının yolu Birlik içinde cereyan eden siyasi sistemin yapıtaşları ve bunların birbirleri ile olan ilişkilerini anlamaktan geçmektedir. AB içinde siyasi sistemin merkezi yapıtaşları, Birliğin organlarını meydana getirdiğinden, bu yapının anlaşılabilmesi -sıklıkla teknik ve hukuki yönden eleştirilen- kurallarının anlaşılmasına bağlıdır. Bu sebeple yetki, görev ve işlevlerin, hâlihazırda işlemekte olan organların “içyapısı”nın etraflıca anlaşılması kadar AB kurumları arasındaki ilişkilere yönelik başlıca kuralların bilinmesi de gereklidir. Bundan hareketle bu çalışmada Birliğin siyasal sisteminin işleminde yaşamsal görevler icra eden “Avrupa Siyasi Partilerinin” hukuki statülerine yönelik Avrupa düzeyindeki düzenlemeleri ele alarak bu konunun ayrıntıları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Avrupa partilerinin hukuki statüsünün belirlenmesine yönelik Birlik düzeyindeki yasama faaliyetleri ele alınmış, konu Avrupalılaşıma yaklaşımı ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Siyasi Parti, Avrupa Siyasi Partisi, Avrupalılaşıma, Hukuki Statü*

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi

** Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

“EUROPEANISATION” OF EUROPEAN POLITICAL PARTIES

Alper ARISOY*

Hüseyin GÜL**

ABSTRACT

As the mostly-discussed supranational institution, understanding the EU is directly linked to the understanding of the main components of the political system within which the integration takes place. Consequently, understanding of the functioning of EU’s main organs is also linked to the understanding of rules, which are generally criticised in technical and legal terms. Therefore, it is essential not only to understand the “internal” structure of certain EU organs, but also the rules determining the relations among them. Departing from this point, this study intends to assess the legal structure of the European political parties, which seem vital for the functioning of the EU as a political system. For this purpose, the EU-level legislation activities on the status of European political parties have been assessed with particular reference to the concept of Europeanisation.

Key words: *Political Party, European Political Party, Europeanisation, Law Statüs.*

* PhD, Dokuz Eylül University, Faculty of Business

** PhD, Dokuz Eylül University, Faculty of Economics and Administrative Sciences

1. GİRİŞ

Demokratik siyasi hayatın olmazsa olmaz koşulu olarak nitelenen siyasi partiler, aynı zamanda, özgürlük ve hukukun üstünlüğünün ulusal araçlarıdır. Partilerin serbestçe kurulmaları ve iktidar yarışına katılmaları modern demokratik rejimlerin ön koşuludur. Demokrasi, siyasi partilerin bu fonksiyonları nedeniyle serbestçe kurularak iktidar yarışına katıldıkları bir düzeni ifade eder. Modern demokrasilerin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler, ulusal düzeyde yüklendikleri bu işlevlerini, Avrupa bütünleşmesi sürecinde de yerine getirme gayreti içerisinde olmuşlardır. Avrupa bütünleşmesinin temelini oluşturan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) Genel Meclisinde aynı fikirdeki ulusal parti üyelerinin bir araya gelerek Avrupa bütünleşme sürecinde birlikte hareket etme istekleri “Avrupa partilerinin” doğuşuna yol açmıştır. Batı Avrupa’da siyasal partilerin “Avrupalılaştırma” süreci bakımından bir dönüm noktası olan bu aşamadan itibaren, geleneksel olarak ulusal düzeyde faaliyet gösteren bu kurumlar uluslararası düzeyde etkileşime girmeye başlamışlar ve gerek politikaları, gerek yapıları itibarıyla bir dönüşüm sürecine girmişlerdir.

AB düzeyinde siyasette giderek daha etkin rol alan “Avrupa Partileri”nin yapılarının, hukuki durumlarının ve politikalarının bilinmesi, üyelik sürecindeki Türk kamuoyu ve Türk siyasi partileri açısından önemli bir konu ise de, Türkçe literatürde doğrudan Avrupa siyasi partilerini konu alan araştırmaların yeterli olmadığı gözlenmektedir¹. Bu noktadan hareket eden bu çalışmanın amacı Avrupa Birliği düzeyinde siyasetin işleminde önemli roller üstlenen Avrupa partilerinin hukuki statülerinin gelişim sürecini incelemek, mevcut düzenlemelerle Avrupa partilerinin sistem içindeki konumlarını ve sorunlarını ele almaktır. Bunun için öncelikle çalışmanın kavramsal çerçevesini çizmek üzere “avrupalılaştırma” ve “avrupa partisi” kavramları hakkında kısaca bilgi verilecektir. Daha sonra AB’de siyasal bütünleşmenin ivme kazanmasına paralel olarak ilerleyen Avrupa siyasi partilerinin dönüşüm süreci belirgin kilometre taşları çerçevesinde ele alınacak, ardından Avrupa Siyasi Partiler Tüzüğü incelenecektir. Daha sonra Avrupa Bütünleşmesine yön veren diğer temel belgelerdeki ilgili hükümler hakkında bilgi verilerek; son olarak **Avrupa siyasi partilerinin hukuki temellerine ilişkin sorunlar tartışılacaktır.**

2. AB’de Siyasal Partilerin “Avrupalılaştırma” Süreci ve “Avrupa Partisi” Kavramı

Özellikle 1990’lardan itibaren giderek adımı sıklıkla duyuran ve başlıbaşına bir kuramsal yaklaşım olmasa da, Avrupa bütünleşmesinin yol açtığı değişim ve dönüşümleri anlamamıza önemli ölçüde yardımcı olan “Avrupalılaştırma” kavramı, başlangıçta AT/AB’nin norm ve düzenlemelerinin ilgili ülkelere “ihracı” gibi

¹ Avrupa Siyasi Partilerinin Ortaya Çıkışı ile ilgili geniş bir çalışma için bkz. Hüseyin Gül, **Avrupa Siyasi Partilerinin Ortaya Çıkışı ve Avrupa Halk Partisi-EPP**, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2010.

algılansa da² zamanla bütünleşme sürecinin bu sürece iştirak eden, hatta sürece yön veren ülkelerde yol açtığı değişimleri, dönüşümleri ifade etmek üzere de kullanılmaya başlanmıştır.

Kavramsal içeriği kadar kullanıldığı yer ve durumlar itibarıyla de oldukça geniş bir anlam yelpazesine sahip olan Avrupalılaştırma kavramı başlıbaşına bir kuramsal yaklaşım olmaktan çok, zaten anlaşılması, kavramsallaştırılması güç olan bütünleşme sürecini açıklamayı kolaylaştıran dinamik-değişken bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple belirgin bir tanımla, öngörüsü bulunmamakla birlikte Avrupa bütünleşmesinin işleyişini aydınlatabilecek açılımlara imkan veren kullanışlı bir araçtır³. Bu ve benzeri yaklaşımlara göre, Avrupalılaştırma, AB'nin kurucu anlaşmalarından tüzüklere, teamüllere kadar hemen her türlü düzenleme, uygulama ve politikalarının muhatabı olan kurumlar tarafından benimsenip uygulanmaları sürecinde söz konusu kurumların dönüşümünü ifade eder⁴. Bu çalışmanın sonuçlarıyla birlikte düşünüldüğünde ise “avrupalılaştırma”yı, AB'ye uyum sürecinde yaşanan ve uyum sürecini deneyimleyen kurumları birbirine yaklaştıran dönüşüm süreci olarak tanımlamak uygun görülmüştür. Siyasal partiler de bu uyum sürecini yaşayan organizasyonlar olarak Avrupa bütünleşmesi süreci içinde gerek yapı, gerek temsil gerek siyasal çizgi bakımından köklü dönüşümler yaşamışlardır. Siyasal partilerdeki bu dönüşüm bir yandan ulusal düzeydeki örgütlenme biçimleri bakımından geçerli olurken⁵ diğer yandan ulusüstü (supranational) ve ulusaşırı (transnational) düzeydeki etkileşim ve ittifaklar Avrupa Parlamentosu bünyesindeki gruplaşmaları ve “Avrupa partisi” (europarty) kavramını ortaya çıkarmıştır.

Bugün gelinen noktada Birliğin temsilcileri, 27 üye ülkenin ve 500 milyona yakın Birlik vatandaşının adına konuşmaktadır ve artan bir biçimde dikkati çeken “Brüksel” boyutu, siyasi hayatın önemli bir parçası haline gelmiş bulunmaktadır. AB organlarının gündemi artan bir biçimde ulusal siyasetin gündemiyle iç içe girmekte; AB sisteminin artan etkisi ve önemi, aynı şekilde artan karmaşık bir yapıyı da beraberinde getirmektedir. Bu karmaşık yapı, söz konusu yetki ve görev alanının siyasi yapı içindeki yerini belirlemeyi güçleştirmektedir.

Siyasi yetkiler, AB organları arasında yatay, üye devletler ve Birlik arasında ise dikey olarak karışmış, hatta bir bakıma iç içe geçmiş durumdadır. Bu durum, siyasi sorumluluğun belirgin bir biçimde hangi düzeylerde ve kime ait olduğunun ortaya konmasını da zorlaştırmaktadır. Artık AB, bir yandan üye devletlerin kimliklerini korurken diğer yandan da karar verme ve uygulama yeteneği bulunan hem etkili hem de demokratik bir örgüt olma yolunda ilerlemekte, üye devletleri

² Kevin Featherstone, “Introduction: In the Name of ‘Europe’”, K. Featherstone, C. Radaelli (der.), **The Politics of Europeanisation**, Oxford Univ. Press, New York, 2003, s. 6.

³ Johan P. Olsen, “The Many Faces of Europeanisation”, **Journal of Common Market Studies**, 2002, cilt 40, sayı 5, ss. 921-952.

⁴ Avrupalılaştırma kavramının ayrıntıları için bkz. Tanja Börzel, Thomas Risse 2000, “When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change”, **European Integration Online Papers** (EIoP) Vol. 4 N°15; Featherstone, Radaelli, 2003; Claudio Radaelli, “Europeanisation: Solution or problem?”, **European Integration Online Papers** (EIoP) Vol. 8, N° 16 2004.

⁵ Bu sürecin ayrıntıları için bkz. Robert Ladrech, “Europeanisation and National Party Organisation, Limited but Appropriate Adaptation?”, Thomas Poguntke vd. (der.), **The Europeanisation of National Political Parties**, Routledge, Londra, 2007, ss. 195-210.

antlaşmalarla daha sıkı bir biçimde birbirine bağlayan hukuki metinler oluşturmaktadır. AB içinde siyasi sistemin merkezi yapıtaşları, Birliğin organlarını meydana getirmektedir. Bunlar, pek çok alandan gelen aktörlerin yarı-devlet özellikleri gösteren bir yapı içinde bağlayıcı kararlar hazırladıkları, kabul ettikleri, uyguladıkları birer siyasi dönüşüm merkezidir.

AB’de demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez kurumları olan siyasi partiler, bu merkezlerden biri olan Avrupa Parlamentosu’nda (AP) “Avrupa partileri” olarak bütünleşme sürecine iştirak etmekte, onun hem öznesi hem de nesnesi olarak birbirleriyle ve diğer Birlik kurumlarıyla etkileşime girmektedirler.

3. Avrupa Partilerinin Gelişim Süreci

Avrupa Parlamentosu’nun çekirdeğini oluşturan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) Meclisi’nde Hıristiyan Demokratlar, Sosyalistler ve Liberaller baskın gruplar olarak kendi aralarında parti birlikleri/aileleri şeklinde gruplaşarak Meclis Genel Kurulu’nda kendi görüşlerini savunmaya çalışmışlardır. Ne var ki, Parlamentoda federasyon şeklinde faaliyette bulunmalarına karşın Avrupa partileri 1990’lı yıllara kadar Avrupa düzeyinde tam anlamıyla birer siyasi parti gibi etkin olamamışlardır.

Özellikle Tek Senet (Single European Act-SEA, 1987) ve Maastricht Antlaşması (1993) ile Avrupa düzeyinde faaliyette bulunan siyasi partilere ilişkin birtakım düzenlemeler getirilmiş, bu düzenlemelerle Avrupa partileri kendi konumlarını güçlendirme yoluna gitmişlerdir. Hix ve Lord’un yapmış oldukları “Avrupa Birliği’nde Siyasal Partiler” (Political Parties in the European Union) adlı çalışma, Avrupa partilerine yönelik ilginin doksanlı yıllardan itibaren arttığını ortaya koymaktadır⁶. Hix ve Lord, Avrupa partilerini “Avrupa düzeyinde düşük yoğunluklu partiler” olarak tanımlamışlar ve ulusal partilerin hala Avrupa siyasi partileri üzerinde siyasal gücü ellerinde tuttuğunu ifade etmişlerdir. Bu durumda Hix ve Lord, Avrupa partilerinin gerçek anlamda siyasi parti olmadıklarını, fakat bir çeşit “tasarı aşamasında (embriyo düzeyinde) partiler” olarak tanımlanabileceğini belirtirken⁷ Johansson ve Raunio da bunları ulusal partilerin federasyonu veya kendi aralarında kurdukları “parti ağları” (party networks) olarak nitelendirmişlerdir⁸. Bu tespitler, aşağıda sürecin ayrıntılarının kurucu anlaşmalar ve temel metinler çerçevesinde incelenmesi ve “Avrupalılaştırma” bağlamında değerlendirilmesiyle daha da netleşecektir.

3.1. Maastricht Antlaşmasına göre Avrupa Partileri

Ulusal düzeyde bütünleşme sürecine uyum sağlayarak “avrupalılaştırılan” siyasi partiler AP bünyesindeki ittifak ve federasyonlarla bu dönüşüm sürecine ulusüstü düzeyde devam etmektedirler. Söz konusu ittifak ve gruplaşmaların Avrupa düzeyinde hukuki çerçevede tanınması ve yasal metinlerinde yer alması ilk kez

⁶ Simon Hix and Christopher Lord., **Political Parties in the European Union**, Macmillan, Londra, 1997.

⁷ Hix, Lord, s. 214.

⁸ Karl M. Johansson, Tapio Raunio, “Regulating Europarties, Cross-Party Coalitions Capitalizing on Incomplete Contracts”, **Party Politics**, Cilt 11, Sayı 5, 2005, s. 516.

Maastricht Antlaşması (m. 138a) ile olmuştur⁹. Avrupa Birliğini kuran söz konusu Antlaşmanın bu maddesine göre, “Avrupa düzeyinde siyasi partiler, Birlik içinde bütünleşme bakımından önemli birer faktördür. Avrupa bilincini oluşturmaya ve Birlik vatandaşlarının siyasi iradelerini ifade etmesine katkıda bulunurlar”. Bu maddenin kurucu antlaşmaya eklenmesi, “avrupa partilerinin” Birlik çapında “anayasal düzeyde” tanınması olarak değerlendirilmektedir¹⁰.

Maastricht Antlaşması ortaya çıkaran hükümetlerarası konferans esnasında Avrupa partisine ilişkin bir maddenin Kurucu Antlaşma metnine eklenmesi fikri özellikle Hıristiyan Demokrat eğilimli Avrupa Halk Partisi grubu (EPP) tarafından desteklenmiş, Belçika hükümeti başbakanı ve aynı zamanda Avrupa Halk Partisi (EPP) Başkanı olan Wilfried Martens, parti maddesinin antlaşma metninde bulunmasını teklif etmiştir¹¹. EPP parti grubunda siyasi partilere ilişkin hüküm konusunda fikir birliği sağlayan Martens; Avrupa partilerine ilişkin bu hükmü, işbirliğinde bulunmak amacıyla Sosyalist ve Liberal parti liderlerine sunmuştur. Martens, Avrupa siyasi partileri için ilham kaynağının Alman anayasası ve siyasi partiler yasası olması gerektiğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla siyasi partilere ilişkin düzenlenen 138A maddesi, Alman Anayasası'nın 21. maddesi temel alınarak hazırlanmıştır. Alman Anayasası, siyasi partilerin temel fonksiyonunun demokratikleşme ve kamuoyu oluşturmada aracı rol üstlenme olduğunu vurgular¹². Böylece Avrupa siyasi partileri için düzenlenen madde ile Almanya'nın tarihi ve federal deneyimleri arasında bir paralellik meydana getirmek, AB'nin genişleme ve derinleşme süreçlerinde bu deneyimden yararlanmak amaçlanmıştır¹³. Fakat düzenlenen parti maddesi partilere yalnızca yasal zeminde yer vermektan öteye gidememiş, bir prensip ilanı olarak kalmıştır. Ayrıca Partilerin finansmanını yasallaştırmak ve seçimlerde oynayacakları rollere izin vermek açısından Maastricht Zirvesinde oybirliği ile alınmış olan siyasi karara rağmen, diplomatlar, dışişleri bakanları ve idarecilerdeki siyasi isteksizlik, konunun sürüncemede kalmasına yol açmıştır. Dolayısıyla maddenin düzenlenmesindeki eksiklikler, Avrupa siyasi partilerinin yasal çerçevesine ilişkin beklentileri karşılamada yetersiz kalmıştır¹⁴.

3.2. Maastricht Anlaşması'ndan Nice Antlaşmasına Uzanan Dönem

Maastricht Zirvesinden sonra toplanan Hükümetlerarası Konferansta Avrupa siyasi partilerinin yasal statüye kavuşması için yapılan tüm gayretler ve 138a maddesine ilişkin değişiklik önerileri, üç parti lideri ve AP Başkanı'nın beklentilerinin gerisinde kalmıştır. Zirveden sonra toplanan AP, Parlamento'nun Kurumsal İşler Komitesi raportörü Dimitris Tsatsos'a Avrupa siyasi partilerine

⁹ “Treaty on the European Union”; **Official Journal of the European Communities**, C 191, 29.07.1992.

¹⁰ Johansson, Raunio, s. 516.

¹¹ Johansson, Raunio, ss. 520-521.

¹² “Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland”, http://www.bundestag.de/dokumente/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_02.html

¹³ Hix, Lord, s. 191.

¹⁴ Johansson, Raunio, s. 522.

yönelik bir rapor hazırlatmıştır¹⁵. Bu rapor doğrultusunda, Avrupa siyasi partilerinin Maastricht Antlaşmasında çizilen yasal çerçevesi Amsterdam Antlaşmasında yapılan düzenleme ile geliştirilmeye çalışılmıştır. Fakat Amsterdam’da da Avrupa siyasi partileri ile ilgili madde Maastricht anlaşmasındaki hükümle aynı kalmış ve partilerin rolleri ve finansmanı ile ilgili sorun ele alınmamıştır. Yalnız Maastricht’te yer alan ve yukarıda değinilen 138a maddesi 191. madde olarak yeniden numaralandırılmıştır.

Diğer yandan Avrupa partilerinin statüsünü belirlemeye yönelik olarak AP bünyesindeki çalışmalar devam etmiş olup bunlardan en dikkate değer bulunan Anayasal İşler Komitesinin 27 Mart 2000 tarihli Raporudur. Burada Avrupa partilerin tanınma koşullarına, statülerine ve finansman düzenlemelerine ilişkin olarak Komisyonun teklifiyle Parlamento ve Konseyin bir tüzük çıkarması öngörülmüştür¹⁶. Bu raporda dile getirilen istekler büyük ölçüde EPP kaynaklı olup Avrupa Komisyonu’nun konuya bakışı ile de paralellik taşıyordu¹⁷.

Bu raporda aynı zamanda AB çapında seçim listeleri teklifleri de yer almıştır. Partilere Parlamento üyelerinin yüzde 10’nu kapsayacak liste vermeleri ve her oy kullanan kişinin biri ulusal listede biri de Avrupa listesinde olmak üzere iki oy hakkına sahip olması kararlaştırılmıştır. Avrupa listesi her bir vatandaşı kapsayacak şekilde teklifte yer almış, ne var ki bu teklif “Avrupa şüphesisi” (eurosceptic) pek çok üyeyi memnun etmemiştir¹⁸. Bunlar arasında bilhassa İngiliz üyeler genelde raporda ileri sürülen bu teklife şüphe ile yaklaşmışlardır. Avrupa çapında milletvekili listeleri Avrupa partilerinden oluşacağı için, Anlaşma şartlarının Avrupa partilerinin elini güçlendireceği varsayımına karşı çıkmışlardır¹⁹. Avrupa partileri, eğer bu düzenlenmeden yararlanabilseydi, 2004 yılında yapılan AP seçimlerinde bu uygulamaya yer verilebilirdi. Böylesi bir değişiklik Avrupa partilerinin, Avrupa seçim kampanyalarında daha etkili olmasını sağlayacak, güçler dengesinin üye ülkelerin ulusal partilerinden, Avrupa partilerine doğru kaymasına yol açacaktı. Avrupa düzeyinde tek bir seçim sisteminin uygulanma ihtimali dahi Avrupa siyasi partileri arasında daha yakın bir işbirliğine yol açabilecekti²⁰.

Parlamento üyelerinden Alman Hıristiyan Demokrat Elmar Brok ve Dimitris Tsatsos, Hükümetlerarası Konferansın ilk toplantısından sonra yapılan bir basın açıklamasında Avrupa partilerinin yasal statüsü sorununu AB’nin demokrasi açığı tartışmalarıyla ilişkilendirerek, AB’nin demokratikleşmesinin uzun vadede ancak “gerçek anlamda Avrupa partilerinin” (genuine European parties) gelişimine bağlı

¹⁵ European Parliament Report by Dimitris Tsatos on behalf of the Institutional Affairs Committee (A4-0342/96), 10.12.1996.

¹⁶ European Parliament Committee on Constitutional Affairs, Rapporteurs: Giorgios Dimitrakopoulos, Jo Leinen 27.03.2000; **Bulletin Quotidien Europe**, 29.03.2000.

¹⁷ Johansson, Raunio, ss. 524-525.

¹⁸ **Bulletin Quotidien Europe**, 29.03.2000.

¹⁹ **Bulletin Quotidien Europe**, 23.02.2000.

²⁰ Shirley Williams, (1991), “Sovereignty and Accountability in the European Community”, Robert O. Keohane, Stanley Hoffmann (der), **The New European Community: Decisionmaking and Institutional Change**, Boulder, s. 173.

olduğunu, AB vatandaşlarının bütünleşme sürecine katılımlarının ve örgütlenmelerinin ancak bunlar vasıtasıyla olabileceğini ifade etmiştir²¹.

Tsatsos, Hükümetlerarası Konferansta siyasi partilerle ilgili tartışmaların genelde Avrupa partilerinin finansmanı, amaçları, örgütsel yapısı ve Amsterdam Antlaşması madde 191'in yetersizliği konusunda fikirlerini sunmuştur. Aynı zamanda 2009 seçimlerinde Avrupa çapındaki listelerin yasal temele oturtulması ihtimalini de gündeme getirmiştir. Böylece Avrupa partilerinin seçim kampanyalarında daha çok rol oynayacağı, dolayısıyla Avrupa partilerinin daha çok sorunla karşılaşılacağı ve bu sorunların hali hazırda halledilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Böylelikle Avrupa parti liderleri tarafından Avrupa siyasi partilerine ilişkin olarak gündeme getirilen konular ve Avrupa seçimlerinde alacakları rollerle ilgili bazı önemli adımlarda fikir birliğine ulaşılmıştır. Alt komisyon'dan gelen bir teklif üzerine AP ve Konsey siyasi partiler için yasal tanınma, bütçe ayarlamaları ve partilerin statüsü konularında uzlaşa sağlamıştır. Avrupa Sosyalist Parti liderleri de ayrıca bu konuyu ayrıntılı olarak Porto'daki toplantılarında tartışmıştır²². Dolayısıyla Nice öncesi Hükümetlerarası Konferans görüşmelerinde, partilerin yasallaşması ve finansmanı için Amsterdam Anlaşması'nın 191. maddesinin yeniden gözden geçirilip düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Böylece Avrupa partilerinin yasallaşması doğrultusundaki süreç ivme kazanmıştır²³.

3.3. Nice Antlaşması Sürecinde Avrupa Partileri

Nice Antlaşması öncesinde gerçekleştirilen Hükümetlerarası Konferans, AB üyesi devletlerin, Avrupa siyasi partileri için yasal bir çerçeve oluşturmalarına giden süreci netleştirmiştir. Buna göre Nice Antlaşması'nın Kurucu Antlaşmaya değişiklikler getiren 2. maddesi 19. fıkrasıyla, yukarıda sözü edilen 191. maddeye şu ifadeler eklenmiştir²⁴: “*Konsey, madde 251'de belirtilen prosedür uyarınca Avrupa düzeyindeki siyasal partilerin işleyişini, bilhassa da bunların finansmanına ilişkin kuralları hükme bağlayacak düzenlemeler getirecektir.*” Dolayısıyla bu düzenlemeyle, Avrupa partilerine ilişkin bir tüzüğün kabulü için yasal temel belirlenmiş, bu doğrultuda aşağıda ele alınacak olan “Avrupa Siyasi Partiler Tüzüğü” kabul edilmiştir.

Nice Antlaşmasının ekinde yer alan 11 no.lu Deklarasyonla bu maddenin uygulanmasına ilişkin bazı noktalara açıklık getirilmiştir. Buna göre Avrupa partileri için finansman kapısını aralayan bu düzenleme Avrupa Topluluğu'na herhangi bir yetki transferi anlamına gelmemekte olup ulusal anayasalardan kaynaklanan

²¹ Johansson, Raunio, s. 525.

²² Bu konuda Bilgi için Bkz. Robert Ladrech, “Party of European Socialists”, in Karl M. Johansson, Peter A. Zervakis (der), **European Political Parties between Cooperation and Integration**, ZEI Studies, Baden-Baden 2002, ss.81-96; Gerassimos Moschonas, “The party of European Socialist: the difficult “construction” of a European player”, Pascal Delwit vd. (der.), **The Europarties Organisation and Influence**, Brussels 2004, ss.,113-34.

²³ Ladrech 2002, s.82.

²⁴ “Treaty of Nice Amending The Treaty on European Union, The Treaties Establishing The European Communities and Certain Related Acts”, (2001/C 80/01), **Official Journal of the European Communities**, 10.3.2001.

kuralların uygulanmasında herhangi bir değişikliğe yol açmayacaktır. Ayrıca Topluluk bütçesinden Avrupa partilerine yönelik finansal destekler, hiçbir şekilde ulusal siyasi partiler için kullanılmayacaktır ve bu destekler AP’de temsil edilen bütün siyasi güçlere eşit olarak uygulanacaktır. Bu deklarasyon bilhassa Avrupa şüphecilerinin hassasiyetleri gözetilerek kaleme alınmıştır. Nitekim bazı üye partiler, Avrupa partilerine yapılacak olan bu tarz finansman desteğine karşı çıkmışlardır. Özellikle İngiltere’de Avrupa Halk Partisi’nin henüz üyesi olmayan Muhafazakâr Parti, AB’nin, Avrupa siyasi partilerine verilmesi kararlaştırılan parasal yardımına karşı çıkmıştır²⁵.

Nice Antlaşmasını takip eden süreçte, Avrupa için bir anayasa yapılmasına karar verilmiş ve Taslak Anayasa’nın I-46/4 maddesiyle “*Avrupa düzeyindeki Siyasi partiler, Avrupa’da siyasal farkındalığın şekillenmesine ve Birlik vatandaşlarının iradelerinin ifade edilmesine katkıda bulunurlar*” hükmü getirilmiştir²⁶. Taslakta Avrupa siyasi partilerinin anayasal güvence altına alınması amaçlanmış ise de, Anayasa taslağının AB’ye üye ülkelerde onaylandıktan sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. Ancak Anayasa taslağı üye ülkelerce reddedildiğinden yürürlüğe girememiştir²⁷.

3.4. Lizbon Antlaşması ve Avrupa Partileri

Yukarıda ifade edildiği gibi, Avrupa Anayasasında öngörülen düzenlemeler Roma’da yapılan Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesinde 29 Ekim 2004 yılında kabul edilmiş, ancak Fransa ve Hollanda’da yapılan referandumların olumsuz sonuçlanması anayasanın askıya alınmasına yol açmıştır. Anayasal süreci tekrar yürürlüğe koymak için 25 Mart 2007 tarihinde yayınlanan Berlin deklarasyonu ile süreç yeniden işletilmeye çalışılmıştır. 13 Aralık 2007 yılında Portekiz dönem başkanlığında Lizbon’da konu AB hükümet ve devlet başkanları zirvesinde görüşülmüş ve Avrupa Anayasasının hükümlerinde bazı değişiklikler yapılarak yürürlüğe konmasına karar verilmiştir. Her ne kadar uzun ve sorunlu onay ve referandum süreci ortaya görel olarak daha mütevazı bir antlaşma çıkarsa da, 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren metnin, gene de “Anayasal Antlaşma”nın ruhuna bağlı kaldığı söylenebilir. Dolayısıyla “Anayasa” veya “Anayasal Antlaşma”

²⁵ The Times, 17 February 2001.

²⁶ “Treaty establishing a Constitution for Europe”, Official Journal of the European Communities, (2004/C 310/01), 16.12.2004.

²⁷ Nice Antlaşmasıyla başlayan AB için bir Anayasa hazırlanma süreci Aralık 2001 tarihli Laeken Zirvesinde kararlaştırılmış, akabinde anayasa çalışmaları tamamlanarak Anayasa taslağı 18 Temmuz 2003 tarihinde ortaya çıkmıştır. 4 Ekim 2003’te Roma’da Hükümetlerarası Konferansta ve daha sonra 12-13 Aralık 2003 tarihli Brüksel mutabakata varılmıştır. Avrupa İçin Bir Anayasa Oluşturan Antlaşma Taslağı, 10 Temmuz 2003 Tarihlerinde Avrupa Konvansiyonu Tarafından kabul edilmiş, 29 Ekim 2004 tarihinde Roma’da AB’ye üye ülke devlet Başkanları’nca imzalanmıştır. Anayasa’nın iki yıl içinde üye ülke parlamentoları tarafından ya da referandum aracılığıyla onaylanması gerekmekteydi. Kendi anayasaları gereği 9 AB ülkesi, anayasayı referandumuna sunmuştur. Bu ülkeler, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, Portekiz, İngiltere. Danimarka ve Polonya’dır. Anayasa taslağı Fransa ve Hollanda’da yapılan referandumlarda çıkan Anayasaya “Hayır” oylarından dolayı, Avrupa Konseyi tarafından taslak metin daha sonra görüşülmek üzere askıya alınmıştır.

adını taşımasa da, Birliğin anayasal temelleri Reform Antlaşması olarak da bilinen Lizbon Antlaşması çerçevesinde düzenlenmeye çalışılmıştır. 13 Aralık 2007’de üye ülkeler tarafından imzalanan ve 1 Aralık 2009’dan itibaren yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması diğer adı Maastricht Antlaşması olan AB Antlaşmasını ve Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşmayı, yani Roma Antlaşmasını yeniden düzenlemektedir. Buna göre Lizbon Antlaşmasıyla yeniden düzenlenen Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşmanın adı “AB’nin İşleyişine İlişkin Antlaşma” olarak değiştirilmiştir. Bu iki antlaşmadan Lizbon’un bütünleştirilmiş metninin ilk kısmını oluşturan AB Antlaşmasının son halinde daha önce Anayasal Antlaşma metninde yer alan yukarıdaki hüküm aynen yer almaktadır (m. 10/4). İkinci Antlaşma metninde ise yukarıda sözü edilen önceki 191. madde 224. madde adını alarak şu şekilde ifade edilmiştir²⁸: “Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, olağan yasama prosedürü uyarınca hareket ederek, m. 10/4’te sözü geçen Avrupa düzeyindeki siyasi partilere ilişkin hükümleri tüzüklerle düzenleyecektir.” Esasen bu hüküm Nice Antlaşmasıyla ilk biçimiyle kabul edildiğinde bu yöndeki çalışmalar ivme kazanmış ve aşağıda ele alacağımız “Avrupa Siyasi Partiler Tüzüğü” ortaya çıkmıştır.

4. 2004/2003 Sayılı Avrupa Siyasi Partiler Tüzüğü

Avrupa partilerinin statüsüne ilişkin bir tüzük, Avrupa partileri tarafından, Şubat 1993’de Maastricht Antlaşması’nın imzalanmasından itibaren tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle bu tartışmalar yasal anlamda Avrupa siyasi partilerinin amacını ve işlevini netleştirme ihtiyacından kaynaklanmıştır. Avrupa partilerinin statüsüne ilişkin olarak 1999 yılında; Wilfried Martens (EPP), Rudolf Scharping (PES), Arnold Cassola (EFGP Genel sekreteri) ve Nelly Maes (EDU) ortak bir beyanatta bulunmuşlardır. Bu beyanatta, Avrupa Birliği ve kurumlarında demokratik hayatı geliştirmek için öncelikle Avrupa siyasi partilerinin güçlenmesi gerektiği belirtilmiş, bunun için de Avrupa partilerinin birlikte çalışmalarının önemi ifade edilmiştir²⁹. AB’deki siyasi grupların yanı sıra, güçlü Avrupa partilerinin, Birlikteki demokratik siyasal hayatın ve siyasi tartışmaların önemli birer unsuru olabileceği, bunun için Avrupa parti federasyonlarına ve Parlamento’ya danışılarak Avrupa Komisyonunda, Avrupa siyasi partileri için bir tüzük hazırlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Bu doğrultuda, henüz Nice Antlaşması’nın imza ve onay süreci devam ederken, Avrupa Komisyonu ve Parlamento’da ileri gelen grupların temsilcileri bir tüzük taslağı üzerinde çalışmaya başlamışlarsa da, özellikle partilerin özel kuruluşlar tarafından finansmanı, “demokratik olma şartı” ve “Avrupa partisi” olarak tanıma ölçütlerinin neler olacağı gibi tartışmalar yüzünden 2003 yılına kadar tüzüğün içeriği üzerinde anlaşmaya varılamamıştır. Nice Antlaşmasının 1 Şubat 2003’ten itibaren yürürlüğe girmesiyle ivme kazanan süreçte Parlamento ve bilhassa da tartışmaların daha yoğun yaşandığı Konseyde uzlaşmaya varılmış ve 15 Kasım 2003 tarihi itibarıyla 2004/2003 sayılı Tüzük yürürlüğe girmiş, 2007 yılında bilhassa finansman

²⁸ “Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union”, **Official Journal of the European Communities**, C 83, 30.03.2010.

²⁹ EPP News, no.18, 22.06.2000; **Bulletin Quotidien Europe**, 22.06.2000.

ve harcamalara ilişkin hükümler yeniden düzenlenerek Tüzük metnine eklenmiştir³⁰. Tam adı “Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin Avrupa düzeyinde faaliyet gösteren siyasi partilere ve bunların finansmanına ilişkin 4 Kasım 2003 tarih ve 2004/2003 sayılı Tüzük”³¹ olan bu düzenleme uyarınca Avrupa düzeyinde faaliyet gösteren bir siyasi parti şu şartları karşılayan bir parti veya parti grubu olarak tanımlanmıştır (m. 2/1, m. 3/1):

Partinin merkezinin yer aldığı üye ülkede tüzel kişiliğe sahip olmak;

Üye ülkelerin en azından dörtte birinde Avrupa Parlamentosu üyeleri, ulusal parlamentolar veya bölge parlamentolarının üyeleri tarafından temsil edilmek veya üye ülkelerin en az dörtte birinde Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oyların en az % 3’ünü almış bulunmak;

Program ve etkinliklerinde AB’nin temelini teşkil eden ilkeler olan özgürlüğü, demokrasiyi, insan haklarına, temel özgürlüklere ve hukukun üstünlüğüne saygıyı gözetmek;

Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılmış veya katılacağını beyan etmiş bulunmak.

Bu şartlardan bilhassa ikincisi küçük ölçekli partiler tarafından şiddetle eleştirilmiş, “Avrupa siyasi partisi” olarak tanınması mümkün olmayan bu gruplara karşı ayrımcılık yapıldığı öne sürülmüştür³². Diğer taraftan şartların üçüncüsü de, özellikle aşağıda finansal yardıma ilişkin hükümlerle birlikte değerlendirildiğinde radikal sağ ve sol grupların politikalarını gözden geçirmeye sevk etmektedir.

Siyasal parti veya parti gruplarının yanı sıra bunlara bağlı olarak üye ülkelerde faaliyet gösteren siyasi kuruluşların/vakıfların (political foundations) faaliyetleri de 2004/2003 sayılı Tüzük tarafından düzenlenmiştir. Buna göre Avrupa düzeyinde faaliyet gösterecek bir siyasi kuruluşta şu şartlar aranır (m.3/2):

Bir Avrupa siyasi partisi ile resmi ilişki içinde bulunmak;

Merkezinin bulunduğu üye ülkede bağlı bulunduğu siyasi partiden ayrıca tüzel kişiliğe sahip olmak;

Program ve etkinliklerinde AB’nin temelini teşkil eden ilkeler olan özgürlük, demokrasi, insan haklarına, temel özgürlüklere ve hukukun üstünlüğüne saygıyı gözetmek;

Kâr amacı gütmemek;

İdari yapısı itibarıyla coğrafi bakımdan dengeli bir dağılım sergilemek.

Bu parti ve kuruluşlardan beklenen ise Avrupa kurumları ve ulusal üye partiler arasındaki iletişim ve etkileşimi kolaylaştırmak, Avrupa siyaseti hakkında halkı bilgilendirmek ve siyasete aktif katılımlarını teşvik etmek, böylece AB’nin demokratikleşme sürecini hızlandırmaktır.

³⁰ “Regulation No 1524/2007 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2007 amending Regulation (EC) No 2004/2003 on the Regulations governing Political Parties at European Level and the Rules regarding their Funding”, **Official Journal of the European Union**, L 343/5, 27.12.2007.

³¹ “Regulation No. 2004/2003 of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 on the Regulations governing Political Parties at European Level and the Rules Regarding their Funding”, **Official Journal of the European Union**, L 297, 15.11.2003.

³² Johansson, Raunio, s. 527.

Siyasal parti ve kuruluşlara AB bütçesinden yapılacak yardımlar “hibe” (grant) olarak öngörülmüş olup uygulamaları AB’nin eğitimden sivil topluma, bölgesel kalkınmaya kadar pek çok alandaki fonları ile büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Buna göre hibelerden yararlanmak isteyen parti veya gerekli koşulları karşılayan bir siyasal kuruluş, yıllık olarak Avrupa Parlamentosu tarafından yayınlanan teklif çağrılarında başvuruda bulunur, başvurunun değerlendirilmesi sonucunda AB kaynaklarından yararlanma hakkını elde ederler (m.4).

Avrupa siyasi partisi veya kuruluşu statüsünün ve AB hibelerinden yararlanma hakkının devamı için ilgili parti veya kuruluşun gelir gider kayıtlarını, mal varlıklarını, finansman kaynaklarını ve (bir yıl içinde kişi başına 500 Avroyu geçen) bağış miktarlarını yıllık raporlarla beyan etmesi gerekmektedir (m.6/1). Ayrıca Avrupa düzeyinde faaliyet gösteren bir siyasal parti veya kuruluş şu tür bağışları kabul edemez:

- Anonim bağışlar;
- Parlamentodaki siyasal grupların bütçelerinden yapılmak istenen bağışlar;
- Kamu otoritelerinin doğrudan veya dolaylı olarak etkin oldukları herhangi bir teşebbüsten kaynaklanan bağışlar;
- Yıllık olarak kişi veya kurum başına 12000 Avroyu geçen bağışlar;
- Üçüncü bir ülkedeki herhangi bir kamu otoritesi veya bunların bir şekilde ilişkili bulunduğu teşebbüslerden yapılmak istenen bağışlar.

Diğer yandan ulusal düzeyde faaliyet gösteren herhangi bir parti üyesi bulunduğu bir Avrupa siyasi partisine bağışta bulunabilir. Fakat bu bağışın Avrupa partisinin yıllık bütçesinin % 40’ını geçmemesi gerekir (m. 6/3). Aynı şart ulusal ve uluslararası düzeyde partilerle ilişkili olarak faaliyette bulunan siyasal kuruluşlar/vakıflar için de geçerlidir (m. 6/4).

Avrupa partilerinin doğal gelir kaynakları arasında üye aidatı ya da bağış yolu ile gerçekleşen halk destekleri yer almaktadır. Partiler için sağlanan fonlar devlet ya da Birlik organları tarafından sağlansa da gelirleri arasında miktar olarak önemli yer tutmamaktadır. Özellikle aktif bireysel üyeliği bulunmayan Avrupa partilerinin meşru bir şekilde parti olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı ve kamu fonlarından yararlanmasının gerekip gerekmeyeceği de hala tartışılmaktadır. Bu durum esasında Avrupa Bütünleşmesinde demokrasi tartışmalarıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla ulusal partilere göre Avrupa partilerinin meşruluğunu açıkça desteklemek ve kabul etmek AB’nin demokratik gelişiminin kilit noktalarından biri olarak değerlendirilebilir³³.

5. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartına Göre Siyasi Partiler

Avrupa düzeyinde siyasi partilere ilişkin yasal düzenlemelerin kapsam ve içeriğinin daha iyi anlaşılması için doğrudan AB bünyesinde ortaya çıkmamış ise de geniş anlamda Avrupa Bütünleşmesinin parçası olarak değerlendirilebilecek olan

³³ Justus Schönau, “European Party Statute: Filling the Half-full Glass?”, **European View**, Vol 3, Spring 2006, s.149.

Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ve 2007 itibarıyla Lizbon Antlaşması metnine eklenmiş bulunan AB'nin Temel Haklar Şartındaki ilgili hükümlere de kısaca göz atmak gerekmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 11. maddesindeki toplantı ve gösteri özgürlüğünün yanı sıra AİHS'nin 10. maddesindeki ifade özgürlüğü partilerin faaliyetlerinde özgürce hareket etmeleri için gerekli temel hükümleri içermektedir. Siyasal partiler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yargılama yetkisinden ötürü de ayrıca bu haklardan yararlanabilmektedir.

Lizbon Antlaşmasıyla AB'nin “anayasal nitelikli” temel belgeleri arasına eklenen Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının (ABTHŞ) özgürlükleri düzenleyen 2. bölümünde de siyasi partilere ilişkin hükümler vardır. ABTHŞ'nin 12. maddesi 2. bendinde “birlik düzeyinde siyasi partiler, birlik vatandaşlarının siyasi iradesinin ifade edilmesine katkıda bulunurlar” şeklinde hüküm altında almış, aynı maddenin 1. bendin de dernek kurma özgürlüğünü düzenleyerek partilerin kuruluş ve faaliyetlerinin genel çerçevesini çizmiştir. Bu maddenin 1. bendinde siyasi örgütlenmeye ilişkin hükümler AİHS'nin 11. maddesinden daha geniş olarak ele alınmıştır. Esasen bu madde ile açıkça siyasi partilerin kuruluş ve faaliyetlerinin vurgulanmış olması, siyasi partilere verilen önemi vurgulamaktadır.

Ayrıca sözkonusu Şartın vatandaşlık haklarını düzenleyen 39. ve 40. maddelerinde de siyasi partilere ilişkin hükümlere dolaylı olarak yer verilmiştir. Buna göre, her AB vatandaşı ikamet ettiği ülkede o ülkenin kendi vatandaşları ile birlikte Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılarak seçme ve seçilme hakkından yararlanır. AB Parlamentosu üyeleri doğrudan genel ve serbest seçimler ve gizli oylamayla belirlenir (m. 39). Aynı şekilde her AB vatandaşı ikamet ettiği ülkede, o devletin vatandaşlarıyla aynı koşullarda yerel seçimlere katılarak seçme ve seçilme hakkından yararlanır (m.40).

6. Sonuç ve Değerlendirme

AB'de siyasi partilerin ulusüstü düzeyde etkileşiminin giderek artması sonucunda önce fiilen parti ittifakları olarak gelişen, zamanla AB siyasetinde ön plana çıkan ve nihayet 2003 yılındaki 2004/2003 sayılı Tüzük ile hukuki temelleri belirlenen Avrupa siyasi partileri, kuşkusuz bütünleşme sürecinin aldığı yolun önemli birer göstergesidir. Elbette halen bu alanda ciddi eksiklikler gözlenmektedir. Örneğin kimi yazarlar Avrupa siyasi partileri için kapsamlı bir “Avrupa kanunu” nun henüz bulunmayışına dikkati çekmekte, mevcut düzenlemeleri yetersiz bulmaktadır³⁴. Diğer yandan Avrupa partilerinin seçimlerde seçmenler için rekabete girmek ve bu yolla çoğunluğu elde ederek iktidarı ele geçirmek gibi bir motivasyonları da bulunmamaktadır. Siyasi partiler için hayati önemi haiz üyelik konusu ve üyelerle ilişki de Avrupa partilerinde henüz tam anlamıyla oturmamıştır. Dolayısıyla AB hukukunda konuya ilişkin düzenlemeler hala yeterli düzeyde değildir. Fakat halen devam etmekte olan sürecin kendisi ciddi bir potansiyeli barındırmakta, dahası bütünleşme sürecinin doğasına ilişkin ipuçları sağlamaktadır.

³⁴ Schönlaui, ss.144-5.

Çalışmanın başında da belirtildiği gibi “Avrupalılışma” çoğunlukla ulusal düzeydeki kurumların bütünleşme sürecine uyumları esnasında geçirdileri dönüşümü ifade etmek üzere kullanılan bir yaklaşım olup, bu yaklaşım üstü kapalı da olsa “Avrupalılışma”ya maruz kalan birimlerin edilgen olduğunu ima eder. İlk bakışta ulusal düzeydeki siyasal partilerin Avrupa Parlamentosunda ittifak ve gruplaşmalar meydana getirmeleri, yeni siyasal ortama uyum sağlayarak kendi aralarında bir takım pratik ve uygulamalar geliştirmeleri ve giderek “Avrupa siyasi partileri” olmaya doğru evrilmeleri tipik bir “Avrupalılışma deneyimi” olarak algılanabilir. Fakat yukarıda da değinildiği gibi bu partilerin hukuki temellerinin belirlenmesi ilk bakışta tahmin edileceği kadar kolay olmamış, gerek Parlamento’nun kendi içinde, gerek Konseyde bütünleşme sürecine şüpheyle yaklaşan kesimlerin şiddetli muhalefeti söz konusu olmuştur. Partilerin hukuki statülerinin belirlenmesinde bu partilerin lider kadrolarının kişisel çabaları neredeyse bütünleşme sürecinin doğal seyrinden daha etkili olmuştur. Bu süreçte bilhassa federalist eğilimli parti ileri gelenlerinin 90,’lu yıllardan itibaren hızlandırdıkları kampanyalar ve Avrupa partilerinin bütünleşme sürecindeki rolünü artırma çabaları etkili olmuştur³⁵. Bu çabalar bir yandan Avrupa Parlamentosunun yetkilerinin artırılmasına yönelirken diğer yandan Avrupa partilerinin “anayasal düzeyde” tanınmasını amaçlamıştır.

Dolayısıyla başlangıçta fiili gruplaşmalar olarak ortaya çıkan “Avrupa partileri” zaman içinde kendi iç kurum kültürlerini geliştirmişler, Parlamento içinde ve dolayısıyla bütünleşme sürecinde *aktif* rol oynayan, kendi kurumsal çıkarlarını gözeten aktörler haline almışlardır.

Tam da bu noktada neden Avrupa partileri için hukuki statüye gerek duyulduğu sorusunu yalnızca Avrupa bağlamında değil, bütün siyasi partiler için geçerli olacak temel sebepler açısından ele almak tabloyu daha da netleştirecektir. Buna göre, siyasi partilerin hukuki statüsü ve faaliyetlerini koruma yönünde yasal düzenlemelerin dört temel işlevi olabilir³⁶.

1. Siyasi partiler, faaliyetleri için yasal korunmaya ihtiyaç duyarlar. Bu, kurumlaşmış siyasi güçlerin ulusal ve uluslararası düzeyde korunması anlamına da gelmektedir.
2. Çoğulcu demokrasilerde partiler seçmenlerin oyu için rekabet ederler ve iktidarı ele geçirmek için çabalarlar. Seçimlerde tüm siyasi partilerin eşit fırsatlardan yararlanmaları, çoğulcu demokrasilerin başlıca ilkelerindendir. Demokrasinin etkinliğini sağlamak bütün partilere eşit fırsatlar vermekle mümkün olur. Farklı siyasi hedeflerin kamuoyunda varlığını kabul ederek partilere eşit mesafede durmak fırsat eşitliğinin en önemli ögesidir.
3. Siyasi parti yasalarının üçüncü düzenleyici boyutu, partiler ve üyeleri arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurmadır. Eğer siyasi parti faaliyetlerinde, parti üyelerinin siyasi parti etkinliklerine katılımı yeterli

³⁵ Johansson, Raunio, s. 520.

³⁶ Morlok Martin, “Constitutional Framework”, K.M. Johansson, P.A. Zervakis (der.), **European Political Parties between Cooperation and Integration**, ZEI Studies, Baden-Baden 2002, s.30.

düzeyde ise, parti o zaman demokratik görevlerini rahatlıkla yerine getirebilecektir.

4. Ayrıca bir siyasi partinin bütün toplumla olan ilişkisini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Partiler toplumsal ilginin, kurumsallaşmış yöntemler ve zorunlu kararlarla birleştirilmesi ve dönüştürülmesi için gerekli siyasal örgütlerdir³⁷. Özellikle partilerin fırsat eşitliğini göz önünde bulunduran bir bakış açısıyla yasanın asıl görevi özellikle mali gücün siyasete doğrudan etkisinin olmamasını sağlamaktır. Demokratik fırsat eşitliğiyle donanmış siyaset, doğrudan toplumsal (mali güç içeren) gücün siyasi güce dönüşmesini engellemek için tedbirlere ihtiyaç duymaktadır.

Partiler, öncelikle bu dört konuda korunmaya, dolayısıyla hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyarlar. Bu noktadan bakıldığında Avrupa partilerini ortaya çıkaran yasal düzenlemeler herşeyden önce her siyasal parti için geçerli olan bu faktörlerle şekillenmiştir. Bir başka deyişle AB politikalarının pek çoğunda eleştiri konusu olan “tepeden inme” düzenlemeler Avrupa partilerinin hukuki statüsünde söz konusu olmamış, bu alandaki düzenlemeler bizzat sürecin aktörleri haline gelen partiler tarafından talep edilmiştir. Dolayısıyla nasıl ki ulusal düzeyde faaliyet gösteren siyasal partiler hem içinde bulunduğu siyasal çevre tarafından etkilenir ve şekillendirilir hem de partinin kendisi bu çevrenin şekilenmesinde etkili olursa, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren ve giderek bu siyasal çevreye uyum sağlayan Avrupa partileri de bütünleşme sürecini etkilemektedirler. Bu durum ilgili literatürde genellikle tek yönlü bir başkalaşım/dönüşüm süreci olan Avrupalılaşmanın bir aşamadan sonra tabandaki dinamikleri de harekete geçirdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre başlangıçta yeni koşullara uyum sağlamaya çalışan edilgen konumdaki birimler (bu çalışma kapsamında siyasal partiler) zamanla aktif hale geçerek bütünleşme sürecini ciddi ölçüde etkileyebilmektedirler.

³⁷ S. M Lipset, S. Rokkan, **Party Systems and Voter Alignments**, Free Press, New York 1967, s.10 vd.

KAYNAKÇA

- BÖRZEL, Tanja, RISSE, Thomas, “When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change”, **European Integration Online Papers (EIoP)** Vol. 4 N°15, 2000.
- Bulletin Quotidien Europe**, 23.02. 2000.
- Bulletin Quotidien Europe**, 29.03.2000.
- Bulletin Quotidien Europe**, 22.06.2000
- “Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union”, **Official Journal of the European Communities**, C 83, 30.03.2010.
- EPP News, no.18, 22.06.2000.
- European Parliament Committee on Constitutional Affairs, Rapporteurs: Giorgios Dimitrakopoulos, Jo Leinen 27.03.2000; **Bulletin Quotidien Europe**, 29.03.2000.
- European Parliament Report by Dimitris Tsatos on behalf of the Institutional Affairs Committee (A4-0342/96), 10.12.1996.
- FEATHERSTONE, Kevin, “Introduction: In the Name of ‘Europe’”, K. Featherstone, C. Radaelli (der.), **The Politics of Europeanisation**, Oxford Univ. Press, New York, 2003.
- “Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland”, http://www.bundestag.de/dokumente/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_02.html
- GÜL, Hüseyin, **Avrupa Siyasi Partilerinin Ortaya Çıkışı ve Avrupa Halk Partisi-EPP**, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2010.
- HIX, S., LORD, C, **Political Parties in the European Union**, Macmillan, Londra, 1997.
- JOHANSSON, K.M., RAUNIO, T., “Regulating Europarties, Cross-Party Coalitions Capitalizing on Incomplete Contracts”, **Party Politics** (2005), Cilt 11, Sayı 5, s. 516.
- “Treaty on the European Union”; **Official Journal of the European Communities**, C 191, 29.07.1992.
- LADRECH, Robert, “Europeanisation and National Party Organisation, Limited but Appropriate Adaptation?”, Thomas Poguntke vd. (der.), **The Europeanisation of National Political Parties**, Routledge, Londra, 2007.
- LADRECH, Robert, “Party of European Socialists”, K. M. Johansson, P. A. Zervakis (der), **European Political Parties between Cooperation and Integration**, ZEI Studies, Baden-Baden 2002.

- LIPSET, S. M., ROKKAN, S., **Party Systems and Voter Alignments**, Free Press, New York 1967.
- MORLOK, Martin, “Constitutional Framework”, K.M. Johansson, P.A. Zervakis (der.), **European Political Parties between Cooperation and Integration**, ZEI Studies, Baden-Baden 2002.
- MOSCHONAS, Gerassimos, “The party of European Socialist: the difficult “construction” of a European player”, Pascal Delwit vd. (der.), **The European Parties Organisation and Influence**, Editions de l’Université de Bruxelles, Brüksel, 2004.
- OLSEN, J.P., “The Many Faces of Europeanisation”, **Journal of Common Market Studies**, 2002, cilt 40, sayı 5.
- RADAELLI, Claudio, “Europeanisation: Solution or problem?”, **European Integration Online Papers (EIoP)** Vol. 8, N° 16, 2004.
- “Regulation No 1524/2007 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2007 amending Regulation (EC) No 2004/2003 on the Regulations governing Political Parties at European Level and the Rules regarding their Funding”, **Official Journal of the European Union**, L 343/5, 27.12.2007.
- “Regulation No. 2004/2003 of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 on the Regulations governing Political Parties at European Level and the Rules Regarding their Funding”, **Official Journal of the European Union**, L 297, 15.11.2003.
- SCHÖNLAU, Justus, “European Party Statute: Filling the Half-full Glass?”, **European View**, Vol 3, Spring 2006.
- The Times, 17 February 2001.
- “Treaty establishing a Constitution for Europe”, **Official Journal of the European Communities**, (2004/C 310/01), 16.12.2004.
- “Treaty of Nice Amending The Treaty on European Union, The Treaties Establishing The European Communities and Certain Related Acts”, (2001/C 80/01), **Official Journal of the European Communities**, 10.3.2001.
- WILLIAMS, Shirley, “Sovereignty and Accountability in the European Community”, R. O. Keohane, S. Hoffmann (der), **The New European Community: Decisionmaking and Institutional Change**, Westview Press, Boulder, 1991.

